

Kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling 2020

Redovisning till regeringen

Kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling 2020

Rapport 2021:21

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2021

Författare: Emma Wimmerstedt

Diarienummer: 412-00562-19

Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov
tfn 08-563 085 00 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	7
Förändringsteori och underlag.....	8
Förändringsteori för kvalitetssäkringssystemet.....	8
Granskningar som ingår.....	9
Underlag från uppföljningar.....	9
Enkäter till kontaktpersoner på lärosätena.....	10
Dokumentation av spridning av resultat.....	10
Granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete.....	11
Resultatet av ordinarie lärosätesgranskningar.....	11
Styrning och organisation bedömdes oftast som inte tillfredsställande.....	12
Lärosätesgranskningen bidrog till kvalitetsutveckling.....	13
Resultat för piloten för lärosätesgranskningar av forskning.....	14
Saknade övergripande system för kvalitetssäkring forskning.....	14
Långsiktig planering av infrastruktur var ett utvecklingsområde.....	15
Jämställdhet och samverkan föll väl ut inom forskning.....	15
Metoden utvecklades till följd av piloten.....	15
Utbildningsutvärderingar.....	16
Resultatet för utbildningar som leder till ämneslärarexamen.....	16
Utformning, genomförande och resultat bedömdes oftast som inte tillfredsställande.....	17
Utvärderingen bidrog i varierad utsträckning till kvalitetsutveckling.....	18
Utvärderingen kontrollerade delvis faktiska förhållanden och resultat.....	19
Uppföljning av utbildningar med ifrågasatt kvalitet.....	20
Lärosätena genomförde åtgärder för att uppnå hög kvalitet på lärarutbildningar.....	20
Lärosätena genomförde åtgärder för att uppnå hög kvalitet på forskarutbildningar.....	22
Tre examenstillstånd återkallades.....	22
Tematisk utvärdering.....	24
Vägledning för utvärderingen togs fram.....	24
Analys publicerades som belyser snedrekryteringen ur olika perspektiv.....	24
Lärosätena utbytte erfarenheter om breddad rekrytering.....	25
Examenstillståndsprövningar.....	27
En nationell bild av läkarexamen.....	27
Vikten av en rättssäker examination.....	27

Utmanande att erbjuda verksamhetsförlagd utbildning.....	28
Klinisk handledning och handledarutbildning är centralt	28
Bedömaregruppen reflekterade över att pröva examenstillstånd.....	28
Spridning av resultat – olika exempel.....	29
Kvalitetssamordnardag skapar förutsättningar	29
Dialog och erfarenhetsutbyte i samband med granskningarna	29
Underlag från granskningar användes i kartläggningar och analyser.....	30
Intressenter bidrog till kartläggningarnas resultat	30
Avslutande reflektioner.....	32
Brister och utvecklingsområden identifierades	32
Lärosäten som granskats genomförde åtgärder.....	33
Både processen och resultatet är kvalitetsutvecklande.....	33
Resultaten spreds till andra lärosäten	34

Sammanfattning

Den här rapporten visar hur de granskningar, utvärderingar, prövningar och uppföljningar som Universitetskanslersämbetet (UKÄ) fattade beslut om under 2020 bidrog till kvalitetsutveckling och hög kvalitet i universitetens och högskolornas verksamhet.

UKÄ kan konstatera att lärosätena i stor utsträckning genomförde åtgärder för att höja kvaliteten i sina utbildningar till följd av våra granskningar. Året 2020 följde vi upp 32 förskolläro- och grundläroarbildningar och fem forskarutbildningar i nationalekonomi som i utvärderingar under 2019 fått omdömet *ifrågasatt kvalitet*. 34 av 37 uppföljda utbildningar bedömdes nu hålla *hög kvalitet*.

Den vanligaste kvalitetshöjande åtgärden inom uppföljningen av förskolläro- och grundläroarbildningarna var arbete med konstruktiv länkning och progression. Revideringarna av kursplaner har stärkt undervisningen och examinationer i förhållande till examensmålen. Lärosätena har även utökat personalresurserna för att stärka studenternas möjlighet att uppnå vetenskaplig progression genom utbildningen.

Den vanligaste kvalitetshöjande åtgärden inom uppföljningen av forskarutbildningar i nationalekonomi var att ändra den allmänna studieplanen för att säkerställa tillräcklig bredd och djup i forskarutbildningsämnet. De lärosäten som medverkade i ett lärosätesövergripande doktorandnätverk arbetade med att stärka nätverkets kontinuitet och säkra kvaliteten på de kurser som ges.

Lärosätena upplevde lärosätesgranskningar och utbildningsutvärderingar som kvalitetsutvecklande, om än i varierad grad. Processen upplevdes som mer kvalitetsdrivande än resultatet i sig och i flera fall har lärosätena genomfört åtgärder redan under granskningens gång. Lärosätesgranskningar upplevdes något mer kvalitetsutvecklande än utbildningsutvärderingar.

Inom lärosätesgranskningar och utbildningsutvärderingar identifierade bedömargrupperna både brister och utvecklingsområden. Vi ser att vissa bedömningsområden oftare fått omdömet *inte tillfredsställande* än andra. I den ordinarie lärosätesgranskningen granskades sex bedömningsområden och bristerna fanns framförallt i två av dem: Styrning och organisation samt Jämställdhet. I utbildningsutvärderingarna granskades fyra bedömningsområden och bristerna fanns framför allt i två av dem: Utformning, genomförande och resultat samt Förutsättningar.

UKÄ har haft en dialog med lärosätena både inför, under och efter granskningarna. För att stödja utvecklingen på lärosätena har vi spridit

resultaten av granskningarna och skapat förutsättningar för erfarenhetsutbyte. I den här rapporten ger vi flera exempel på detta, som workshopen i den tematiska utvärderingen av breddad rekrytering, att resultatet av flera kartläggningar kommunicerades till intressenter och att de har fått möjlighet att komma med synpunkter och komplettera resultaten. Vi har flyttat fram våra positioner under året, och upplever att våra intressenter uppskattar detta mer transparanta sätt att arbeta på. Det är samtidigt en vinst för UKÄ, eftersom vi snabbt får återkoppling i olika frågor.

Inledning

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) kvalitetssäkrar verksamheten vid universitet och högskolor genom

- granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete
- utbildningsutvärderingar
- tematiska utvärderingar
- examenstillståndsprovningar.

Enligt UKÄ:s instruktion¹ ska vi varje år redovisa på vilket sätt kvalitetssäkringen har bidragit till kvalitetsutveckling och hög kvalitet i universitetens och högskolornas verksamhet. UKÄ tolkar det som att vi ska redovisa effekterna av granskningarna. För att göra detta använder vi Ekonomistyrningsverkets definition: En effekt är ”en förändring som inträffat som en följd av en vidtagen åtgärd och som annars inte skulle ha inträffat”.² Med åtgärder menas i den här rapporten de åtgärder som lärosätena genomför inför, eller till följd av, våra granskningar. Förändringarna är alltså effekter av dessa åtgärder. Den här rapporten sammanfattar resultat och åtgärder av de granskningar, utvärderingar, provningar och uppföljningar som vi fattade beslut om under 2020.

Särskilt för året är att UKÄ och det nationella kvalitetssäkringssystemet också har genomgått två externa utvärderingar, dels som ett led i ansökan om medlemskap i European Association for Quality Assurance of Higher Education (ENQA), dels inom ramen för ett regeringsuppdrag om kvalitetssäkringssystemets kvalitetsdrivande effekter.³ De externa utvärderingarna har rapporterats i särskild ordning.⁴ Vi ser därmed årets redovisning som ett komplement till resultaten av de externa utvärderingarna.

---

¹ Förordning (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet, 2 § andra stycket.

² Kajsa Nilsson och Lennart Widell, *Effektutvärdering: att välja upplägg*, Ekonomistyrningsverket, 2006, s 9.

³ U2016/03128/UH, Regleringsbrevet för budgetåret 2016 avseende Universitetskanslersämbetet, s 6.

⁴ För mer information om de externa utvärderingarna se <https://www.uka.se/publikationer--beslut/publikationer--beslut/rapporter/rapporter/2020-12-02-utvardering-av-nationellt-system-for-kvalitetssakring-av-hogre-utbildning.html> och <https://www.uka.se/om-oss/internationell-samarbeten/internationella-samarbeten-inom-kvalitetsfragor/enqa.html>

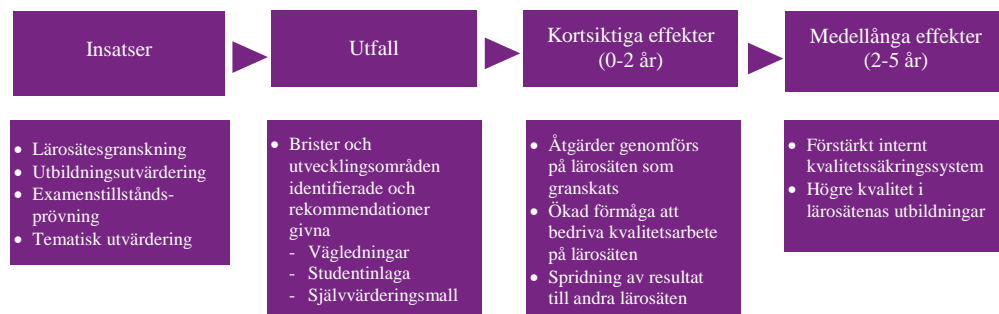
Förändringsteori och underlag

Vi utgår i årets redovisning från den förändringsteori som tagits fram inom ramen för den externa utvärderingen av kvalitetssäkringssystemets kvalitetsdrivande effekter.⁵ Det här kapitlet beskriver förändringsteorin och vilka underlag som ligger till grund för redovisningen.

Förändringsteori för kvalitetssäkringssystemet

Förändringsteorin visar på vilka effekter granskningarna förväntas få på kort och medellång sikt, se figur 1. Inom den externa utvärderingen samlades empiri in för att utvärdera dessa effekter, och därför har UKÄ inte samlat in och analyserat liknande empiri. Vi fokuserar istället på resultatet av granskningarna för 2020, de brister och utvecklingsområden som bedömarna har identifierat samt på granskningarnas kortsiktiga effekter. Det utifrån underlag som inte ingick i den externa utvärderingen.

Figur 1: Förändringsteori för kvalitetssäkringssystemet.

När det gäller kortsiktiga effekter kan vi i rapporten redogöra för

- om lärosätena genomförde åtgärder för att förbättra kvaliteten på utbildningar
- om lärosätena upplever att granskningarna har bidragit till kvalitetsutveckling vid lärosätena

⁵ Faugert & Co, *Utvärdering av nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning*, 2020, s 16.

- Om UKÄ har spridit resultatet av granskningarna till andra lärosäten.

I nästa avsnitt beskrivs de olika underlagen som ligger till grund för rapporten.

Granskningar som ingår

Under 2020 fattade UKÄ beslut om tio ordinarie granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete och tre beslut inom piloten för att utveckla metoden för granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete av forskning. Resultatet av granskningarna redovisas under rubriken *Granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete*.

Vi fattade också 103 beslut om utvärderingar av utbildningar som leder till ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och inriktning mot arbete i gymnasieskolan, där undervisningsämnena bild, dans, idrott och hälsa, matematik, musik, samhällskunskap och svenska ingick. Resultatet av utvärderingen redovisas under rubriken *Utbildningsutvärderingar*.

Det finns inget resultat att redovisa från den tematiska utvärderingen av breddad rekrytering eftersom dess genomförande flyttades fram ett år på grund av pandemin. Redan under 2020 tog vi dock olika initiativ för att sprida information mellan lärosäten och för att skapa förutsättningar för dem att lära av varandra. Detta beskrivs kortfattat under rubriken *Tematisk utvärdering*.

Under 2020 har 23 prövningar av examenstillstånd genomförts. Vi redovisar vanligtvis inte hur examenstillståndsprövningar varit utvecklande, eftersom det ofta handlar om flera olika slags examenstillstånd och för att kontaktpersonerna inte svarar på frågor om de upplever prövningarna vara kvalitetsdrivande. Särskilt för i år är dock prövningen av ansökningar från alla lärosäten som ger läkarutbildning om att få ge den nya legitimationsgrundande läkarexamen. Bedömargruppens yttrande gav en unik nationell bild av möjliga förbättringar för att stödja utveckling av utbildningen, som vi sammanfattar under rubriken *Examenstillståndsprövningar*.

Underlag från uppföljningar

Året 2020 följde vi upp 37 utbildningar som i granskningar under 2019 fått omdömet *ifrågasatt kvalitet*. Det handlar om 32 förskolläraryt- och grundlärarytutbildningar, samt fem forskarutbildningar i nationalekonomi. Lärosätena hade ett år på sig att åtgärda bristerna och de skickade in redovisningar av genomförda åtgärder. Bedömargrupper bedömde om lärosätena genomfört tillräckliga åtgärder för att säkerställa att utbildningen nu håller *hög kvalitet*. Vid behov har bedömargruppen begärt kompletteringar och intervjuat lärosätena.

Enkäter till kontaktpersoner på lärosätena

I UKÄ:s kvalitetssäkringssystem ingår att vi följer upp granskningarna med enkäter. Samtliga lärosäten som genomgått en granskning ombeds svara på en enkät, oavsett om resultatet blivit hög eller ifrågasatt kvalitet. I årets rapportering ingår svar på de enkäter som skickades till kontaktpersoner vid lärosätena för lärosätesgranskningar och för utbildningsutvärderingar som beslutades under 2020. Enkäterna innehåller flera olika frågor, men här redovisar vi bara svaren på följande frågor:

- Bidrar utvärderingen till lärosätets/utbildningens kvalitetsutveckling?
- Bidrar utvärderingen till att kontrollera faktiska förhållanden och resultat, det vill säga att utbildningen uppfyller kraven i tillämpliga lagar och förordningar?

Den sista frågan ställdes endast till kontaktpersoner för utbildningsutvärderingar.

Dokumentation av spridning av resultat

UKÄ har dialog med lärosätena både inför, under och efter granskningarna, som uppstartsmöten och återföringskonferenser. Vi dokumenterar detta på olika sätt, som presentationer, minnesanteckningar, inskickade skriftliga kommentarer via mejl eller Mentimeter. I vissa fall har vi också följt upp deltagarnas medverkan via enkäter. Dokumentationen från dialogen har tillsammans med interna projektplaner, som tydliggjort aktivitetens syfte och mål, använts som underlag i denna rapport.

Granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete

Under 2020 fattade UKÄ beslut om tio⁶ ordinarie granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete och tre⁷ inom piloten för lärosätesgranskningar av forskning. Vi granskade följande bedömningsområden:

- Styrning och organisation
- Förutsättningar
- Utformning, genomförande och resultat
- Jämställdhet
- Student- och doktorandperspektiv⁸
- Arbetsliv och samverkan.⁹

Under varje bedömningsområde finns en eller flera bedömningsgrunder som till större delen behöver vara uppfyllda för att ett bedömningsområde ska bedömas som *tillfredsställande*.

I nästa avsnitt beskriver vi kort resultatet av granskningarna och i vilken utsträckning kontaktpersoner vid lärosätena upplevde att granskningarna var kvalitetsutvecklande.

Resultatet av ordinarie lärosätesgranskningar

Inom ramen för de ordinarie lärosätesgranskningarna fick åtta av tio lärosäten *godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll*. Två av lärosätena fick *godkänt kvalitetssäkringsarbete*. Inget av lärosätena fick därmed omdömet *ifrågasatt kvalitetssäkringsarbete*.¹⁰

---

⁶ Beckmans designhögskola, Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm, Högskolan Väst, Karolinska institutet, Konstfack, Kungl. Tekniska högskolan, Stockholms konstnärliga högskola, Stockholms Musikpedagogiska Institut och Sveriges lantbruksuniversitet.

⁷ Högskolan Borås, Högskolan Väst och Linnéuniversitetet.

⁸ Bedömningsområdet ingår bara för ordinarie lärosätesgranskningar och inte för lärosätesgranskningar av forskning.

⁹ Bedömningsområdet heter Samverkan för lärosätesgranskningar av forskning.

¹⁰ För mer information om lärosätesgranskningar se *Vägledning för granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete* eller <https://www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/granskning-av-larosatenas-kvalitetssakringsarbete.html>

Styrning och organisation bedömdes oftast som inte tillfredsställande

Resultatet av de lärosätesgranskningar som UKÄ hitintills fattat beslut om visade att Styrning och organisation är det bedömningsområde som oftast bedömdes som *inte tillfredsställande*. För 2020 var Jämställdhet det bedömningsområde som oftast bedömdes som *inte tillfredsställande*, se tabell 1.

Tabell 1: Bedömningar av olika bedömningsområden, 2020 och totalt hitintills.

Bedömningsområden	Inte tillfredsställande (av 10 beslut 2020)	Inte tillfredsställande (av alla 21 beslut)
Styrning och organisation	5	15
Förutsättningar	0	2
Utformning, genomförande och resultat	0	6
Jämställdhet	6	10
Student- och doktorandperspektiv	0	2
Arbetsliv och samverkan	0	0

Det framgick att lärosätena ännu inte utvecklat sitt kvalitets-säkringsarbete fullt ut. Vissa delar saknas eller så har de ännu inte införts fullt ut. Det har därför varit en utmaning att bedöma hur ändamålsenliga och systematiska kvalitetssäkringssystemen vid lärosätena är. Till exempel menar bedömargrupperna att centrala styrdokument och rutiner oftast finns på plats, men att lärosätena behöver utveckla dokumentationen för att de ska kunna förbättra systematiken. Sett till resultatet av alla beslutade granskningar är uppbyggnaden av lärosätenas system ett utvecklingsområde som tenderar att minska med tiden.

Systematiskt arbete med jämställdhet i utbildningarna kan utvecklas

Bedömargrupperna har bland annat granskat styrdokument och organisation samt ansvarsfördelning vid lärosätet vad gäller jämställdhet. För vissa lärosäten är det en styrka, medan några enstaka lärosäten behöver utveckla detta.

Granskningarna visade att systematiken i hur lärosätena arbetar med jämställdhet i utbildningarna behöver utvecklas. Lärosätena behöver även utveckla hur de följer upp jämställdhet i utbildningarna och ibland öka förståelsen för vad jämställdhet innebär för verksamheten.

Lärosätetsgranskningen bidrog till kvalitetsutveckling

Sju av elva kontaktpersoner ansåg enligt den uppföljande enkäten att lärosätetsgranskningen har bidragit till kvalitetsutveckling *i mycket stor* eller *stor utsträckning*. Det framgår av tabell 2.

Tabell 2: Kontaktpersonernas svar på frågan om granskningen har bidragit till lärosätets kvalitetsutveckling.

	Antal kontaktpersoner	Antal kontaktpersoner som besvarat frågan
	11	11
I mycket stor utsträckning		4
I stor utsträckning		3
I viss utsträckning		3
I liten utsträckning		1
Inte alls		0
Kan eller vill inte svara		0

Granskningen medförde ett ökat fokus på kvalitetsarbetet, till exempel genom lärosätets förberedelser inför granskningen och genom att kvalitetsfrågor synliggjordes i hela organisationen. Kontaktpersonerna påpekade att självvärderingsprocessen varit särskilt betydelsefull och att möjliga utvecklingsområden kommit fram under processen. En kontaktperson skrev:

I skrivandet av självvärderingen samlas information om universitetets hela kvalitetsarbete in vilket bidrar till en helhetsbild och förutsättningar att jämföra arbetssätt mellan olika delar av verksamheten, behov av uppdatering av styrdokument och riktlinjer upptäcks. Det har också ökat förståelse för vikten av olika sorters kvalitetsarbete.

En annan kontaktperson påpekade att även intervjuerna upplevdes som kvalitetsdrivande:

Att skriva självvärderingen är det mest kvalitetsdrivande samt intervjuerna med de sakkunniga. Väldigt bra kompetens i gruppen avseende kvalitetsarbete och kvalitetssystem. Gruppen var påläst och välinsatt i varje intervju som de höll – ger förtroende internt för de rekommendationer/brister som gruppen påtalar i yttrandet.

Även andra kommenterade att de använde utvecklingsområden som bedömargruppen hade identifierat för att vidareutveckla systemet:

Den externa granskningen ger dels värdefulla synpunkter ”utifrån”. Då granskningen också syftar till att identifiera utvecklingsområden ger den oss värdefulla underlag för vidareutveckling av kvalitetssystemet. Vi får en värdefull granskning med synpunkter och

förslag mot det förväntade och med analys mot omvärlden och mot de krav som ställs oss som lärosäte.

Om lärosätena själva hade identifierat samma utvecklingsområden som bedömarna, såg lärosätena det som en bekräftelse på att de var på rätt väg.

En kontaktperson menade att utvärderingen bara *i liten utsträckning* har bidragit till lärosätets kvalitetsutveckling:

Utvärderingen i sig har satt fokus på kvalitetssäkringsarbete i stort och i synnerhet på området Jämställdhet [...]. Men i vilken utsträckning den har bidragit till vår kvalitetsutveckling är ännu för tidigt att säga.

Resultat för piloten för lärosätesgranskningar av forskning

Under 2020 granskade UKÄ tre lärosäten inom piloten för lärosätesgranskningar av forskning. Två av de tre lärosätena fick *godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll*. Ett av lärosätena fick *ifrågasatt kvalitetssäkringsarbete*.¹¹

Saknade övergripande system för kvalitetssäkring forskning

Trots att kvalitetssäkring på många sätt är inbyggt i forskningsprocessen genom den kontinuerliga kollegiala granskning som sker exempelvis genom ansökan av forskningsmedel och vid publicering av forskningsresultat visade piloten också på utvecklingsområden för de tre lärosäten som deltog. Vid ett lärosäte saknades ett övergripande system för kvalitetssäkring av forskning. Vid ett annat var systemet oprövat och vid det tredje lärosätet omfattade systemet enbart delar av den forskning som bedrevs. Avsaknaden av ett övergripande system för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av forskning medförde en otydlighet i roller och ansvar för kvalitetsarbetet, vilket försvårade för lärosätena att ta sitt kvalitetsansvar för den verksamhet som de bedriver.

Arbetsätten som lärosätena använde sig utav var i flera fall komplexa, och uppföljningen skiljde sig åt mellan olika fakulteter eller motsvarande. Detta kan delvis vara en följd av olika ämnestraditioner,

---

¹¹ För mer information om piloten för lärosätesgranskningar av forskning se <https://www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/granskning-av-larosatenas-kvalitetssakring-av-forskning/pilotgranskning.html>

men granskningen visade att olikheterna försvårade för lärosätena att få en överblick över kvaliteten på den forskning som bedrivs.

Långsiktig planering av infrastruktur var ett utvecklingsområde

En central fråga i diskussioner om forskningskvalitet i dag är tillgång till infrastruktur för forskning. Granskningen visade att även om lärosätena gör infrastruktursatsningar, så kan de utveckla uppföljning och strategiskt långsiktig planering av infrastrukturen. De behöver också utveckla och problematisera relationen mellan forskning och utbildning, till exempel genom att undersöka hur kontakter med studenter kan främja forskningen.

Jämställdhet och samverkan föll väl ut inom forskning

Ytterligare ett område som granskades inom ramarna för piloten är jämställdhet inom forskning. Det framgick att lärosätena arbetar aktivt och integrerat med jämställdhet. Detta är sannolikt en konsekvens av det uppdrag om jämställdhetsintegrering som lärosätena har arbetat med under de senaste åren. Granskningen gav många goda exempel på utvecklade och varierade former för samverkan med det omgivande samhället, men visade samtidigt på ett behov av att systematisera uppföljningen av samverkansaktiviteterna.

Metoden utvecklades till följd av piloten

Mycket i den framtagna metoden fungerade väl men det finns också utrymme för förbättringar. De bedömningsgrunder som vi använde innehåller många olika delar och är ibland allt för detaljerade. Det fanns även överlappningar mellan bedömningsgrunder och bedömningsområden. Sammantaget innebär detta att vi behöver renodla och förenkla granskningen.

UKÄ behöver också öka samordningsvinsterna för lärosätena när vi under 2021 integrerar lärosätetsgranskning av forskning med den ordinarie granskningen. Dessutom behöver kunskapen vid lärosäten öka när det gäller granskningen och dess syfte. I maj 2021 beslutade UKÄ om en reviderad vägledning för lärosätetsgranskning av forskning, där lärdomarna från piloten omhändertogs.¹²

---

¹² För mer information om den reviderade vägledningen se <https://www.uka.se/publikationer--beslut/publikationer--beslut/vagledningar/vagledningar/2021-05-31-reviderad-vagledning-for-granskning-av-larosatenas-kvalitetssakringsarbete-avseende-forskning.html>

Utbildningsutvärderingar

Under 2020 fattade UKÄ beslut om utvärderingar av 103 utbildningar som leder till ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7-9 och gymnasieskolan. Undervisningsämnena bild, dans, idrott och hälsa, matematik, musik, samhällskunskap och svenska ingick i utvärderingen. Vi har granskat följande fyra bedömningsområden:

- Förutsättningar
- Utformning, genomförande och resultat (inklusive jämställdhet samt uppföljning, åtgärder och återkoppling)
- Studentperspektiv
- Arbetsliv och samverkan.

Precis som för lärosätessgranskningarna innehåller varje bedömningsområde en eller flera bedömningsgrunder. Om något av bedömningsområdena fick omdömet *inte tillfredsställande* leder det till att utbildningen som helhet bedöms ha *ifrågasatt kvalitet*.¹³

Vi följde också upp 37 utbildningar som under 2019 fått omdömet *ifrågasatt kvalitet*. Lärosätena har haft ett år på sig att åtgärda brister i utbildningarna. Resultatet av utvärderingarna och uppföljningarna beskrivs i nästa avsnitt.

Resultatet för utbildningar som leder till ämneslärarexamen

Av 103 utvärderade ämneslärarutbildningar fick 59 omdömet *hög kvalitet* och 44 *ifrågasatt kvalitet*. Resultatet varierade stort mellan ämnena, se tabell 3. Matematik och svenska hade till exempel högst andel utbildningar med *ifrågasatt kvalitet*, 59 respektive 54 procent.

---

¹³ För mer information om utbildningsutvärderingar se *Vägledning för utbildningsutvärdering på grundnivå och avancerad nivå*, *Vägledning för utbildningsutvärdering på forskarnivå* eller på länken <https://www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/utbildningsutvarderingar.html>

Tabell 3: Andel utbildningar som fått omdömet *ifrågasatt kvalitet* i utvärderingen fördelat per undervisningsämne, och antal utvärderade utbildningar.

Undervisningsämne	Andel utbildningar med omdömet ifrågasatt kvalitet	Antal utvärderade utbildningar
Bild	20 %	10
Dans	67 %	3
Idrott och hälsa	40 %	10
Matematik	59 %	22
Musik	25 %	8
Samhällskunskap	27 %	22
Svenska	54 %	28

Uppföljningen av ämnesutbildningar med omdömet *ifrågasatt kvalitet* har påbörjats under våren 2021. Processen löper på även under hösten 2021, men utifrån åtgärdsredovisningar och eventuella kompletteringar har UKÄ redan beslutat att 39 av utbildningarna nu håller *hög kvalitet*. Lärosätena valde att lägga ned tre utbildningar. För de kvarvarande två utbildningarna fortsätter uppföljningsprocessen, och intervjuer med lärosätena genomförs i början av hösten 2021. I nästa års rapportering redovisar vi vilka åtgärder som lärosätena har genomfört inom ramen för den uppföljningen.

Utformning, genomförande och resultat bedömdes oftast som inte tillfredsställande

Resultatet av 2020 års utbildningsutvärderingar visade att Utformning, genomförande och resultat är det bedömningsområde som oftast inte bedöms som tillfredsställande, följt av Förutsättningar. Detta framgår av tabell 4.

Tabell 4: Bedömningar av olika bedömningsområden fördelat per inriktning.

Bedömningsområden	Inte tillfredsställande, grundskolans åk 7–9 (av totalt 27 beslut)	Inte tillfredsställande, gymnasieskolan (av totalt 76 beslut)
Förutsättningar	7	18
Utformning, genomförande och resultat	13	28
Studentperspektiv	1	3
Arbetsliv och samverkan	3	3

De vanligaste bristerna var att utbildningarna inte möjliggjorde och/eller säkerställde att studenterna når examensmålen. Utvärderingen visar att flera lärosäten hade svårigheter med att skapa en sammanhållen utbildning, där studenterna fördjupar kunskaper och färdigheter under

utbildningens gång. Bedömargruppen påpekade vikten av att lärosätet involverar lärare och studenter när de arbetar med progression, för att koppla samman utbildningsvetenskaplig kärna, ämne och verksamhetsförlagd utbildning.

Bedömargruppen menade också att den verksamhetsförlagda utbildningen har en central roll för lärosätet när det gäller att examinera flera av examensmålen. Men ibland är det otydligt hur lärosätet kvalitetssäkrar och bedömer den verksamhetsförlagda utbildningen.

Kompetensen behövde stärkas

Inom bedömningsområdet Förutsättningar noterade bedömargruppen att kompetensen behövde stärkas både vad gäller utbildningsvetenskaplig kompetens samt didaktisk och ämnesdidaktisk kompetens. Bedömargruppen betonade också betydelsen av hur ämneslärarutbildningen organiserades och särskilt vikten av kollegialt sammanhållna utbildningsmiljöer.

Bedömargruppen påpekade att seniora lärare behöver förutsättningar för att bedriva forskning för att utbildningen ska vila på aktuell vetenskaplig grund och för att examinerade lärare ska kunna möta olika trender i samhället på ett vetenskapligt sätt. Bedömargruppen betonade också vikten av att forskningen inkluderar yrkesrelevans både för grundskolans årskurs 7–9 och för gymnasieskolan samt de olika ämnena.

Utvärderingen bidrog i varierad utsträckning till kvalitetsutveckling

Lärosätena ansåg att granskningarna i någon utsträckning är kvalitetsdrivande. Det visade enkäten som vi skickade till 30 kontaktpersoner fördelat på de 27 lärosäten som berördes av ämneslärarutvärderingen. Svarsfrekvensen var 50 procent.

Av tabell 5 framgår hur kontaktpersonerna svarade på frågan om utvärderingen av ämneslärarutbildningen har bidragit till kvalitetsutveckling.

Tabell 5: Kontaktpersonernas svar på frågan om ämneslärarutvärderingen har bidragit till utbildningens kvalitetsutveckling.

	Antal kontaktpersoner	Antal kontaktpersoner som besvarat frågan
	30	15
Mycket stor utsträckning		4
Stor utsträckning		4
I viss utsträckning		7
I liten utsträckning		0
Inte alls		0
Kan eller vill inte svara		0

Det är förhållandevis få svarande, men samtliga ansåg att utvärderingen bidragit till kvalitetsutveckling, även om i viss utsträckning är det vanligaste svaret. Flera av kontaktpersonerna kommenterade sitt svar:

Utvärderingen (från självvärdering till uppföljning av ifrågasatt kvalitet) sätter fokus på aspekter som är väsentliga för kvalitetsutvecklingen. Utvärderingarna hjälper också till att öka medvetenheten internt om viktiga kvalitetsaspekter i våra utbildningar.

Utvärderingen lyfter relevanta utvecklingsområden och utöver dessa bidrar utvärderingen till att vi fått syn på sådant som vi själva finner behov av att utveckla. Vid vårt lärosäte lägger vi vikt vid att alltid följa upp utvärderingarna och planera det fortsatta arbetet både när vi fått omdömet "bristande kvalitet" och "hög kvalitet", och åtgärderna följs upp i fakultetsnämnderna.

I kommentarerna nämndes också det interna arbetet som utvärderingen gett upphov till. När lärosätet arbetade med självvärderingen blev det en systematisk genomgång av utbildningen och man identifierade områden som behövde utvecklas. Ytterligare områden har sedan lyfts fram i bedömargruppens bedömning.

Samtidigt finns det också kritiska röster som menar att utvärderingarna skulle kunna göras av lärosätena själva och att tid tas från andra processer:

Men utbildningarnas genomförande har inte kvalitetsutvecklats på grund av UKÅ-utvärderingen. Den tid medarbetare lagt ner på självvärderingar och åtgärdsplaner hade kunnat få större effekt inom ramen för vårt interna systematiska kvalitetsarbete.

Har bidragit till att initiera/skynda på två förändringsprocesser, vilket är bra. Genom att utvärderingen varit så långdragen och vi avvaktat med annat förändringsarbete under tiden, har den samtidigt bidragit till att försena andra processer.

Utvärderingen kontrollerade delvis faktiska förhållanden och resultat

I den uppföljande enkäten ställde vi också frågan om utvärderingen kontrollerar faktiska förhållanden och resultat. Kontaktpersonerna svarade att det delvis skett, vilket framgår i tabell 6.

Tabell 6: Kontaktpersonernas svar på frågan om ämneslärarutvärderingen har bidragit till att kontrollera faktiska förhållanden och resultat.

	Antal kontaktpersoner	Antal kontaktpersoner som besvarat frågan
	30	15
Mycket stor utsträckning		1
Stor utsträckning		5
I viss utsträckning		7
I liten utsträckning		1
Inte alls		0
Kan eller vill inte svara		1

Uppföljning av utbildningar med ifrågasatt kvalitet

Ett lärosäte vars utbildning får omdömet *ifrågasatt kvalitet* i en utvärdering har ett år på sig efter beslutsdatum att lämna in en redovisning av genomförda åtgärder. Lärosätet kan också välja att lägga ned utbildningen innan UKÄ:s uppföljning startar. Om bristerna kvarstår trots genomförda åtgärder, återkallar UKÄ examenstillståndet.¹⁴

Lärosätena genomförde åtgärder för att uppnå hög kvalitet på lärarutbildningar

Lärosätena genomförde åtgärder i nästan samtliga förskolläraryr- och grundlärarutbildningar, för att säkerställa att utbildningarna nu håller hög kvalitet. Under 2020 följde UKÄ upp 32 förskolläraryr- och grundlärarutbildningar som i utvärderingar under 2019 fick omdömet *ifrågasatt kvalitet*. Av dem bedömdes 30 utbildningar nu hålla *hög kvalitet*. För två utbildningar återkallades examenstillståndet, se mer under rubriken *Tre examenstillstånd återkallades*. Hur resultatet fördelade sig mellan utbildningarna framgår av tabell 7.

Tabell 7: Resultatet av uppföljningarna fördelat per examen.

Examen	Antal uppföljda utbildningar	Varav hög Kvalitet	Återkallande av examenstillstånd
Förskolläraryrsexamen	8	7	1
Grundlärarexamen, inriktning fritidshem	4	3	1
Grundlärarexamen, inriktning förskoleklass och årskurs 1–3	11	11	0
Grundlärarexamen, inriktning årskurs 4–6	9	9	0

¹⁴ För mer information om uppföljning av utbildningsutvärderingar se *Vägledning för uppföljning av utbildningar med ifrågasatt kvalitet* eller <https://www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/utbildningsutvarderingar/uppfoljning.html>

Arbete med konstruktiv länkning och progression var den vanligaste åtgärden

Det framgår tydligt att Utformning, genomförande och resultat samlade flest åtgärder, se tabell 8. Bristande måluppfyllelse – främst brister på kunskaper/färdigheter gällande vetenskapliga metoder och kritiskt tänkande - var det vanligaste skälet till att bedömningsområdet bedömdes som *inte tillfredsställande*. Det avspeglade sig också i de åtgärder som lärosätet genomförde. Arbete med konstruktiv länkning och progression är nämligen den vanligaste åtgärden. Genomlysningar och analyser av kursplaner har varit vanligt och har ofta lett till revideringar. Revideringarna har stärkt undervisningen och examinationer i förhållande till examensmålen.

När det gäller bedömningsområdet Förutsättningar var utökade personalresurser den vanligaste åtgärden. Utökade personalresurser har ofta varit en åtgärd för att stärka studenternas möjlighet att uppnå vetenskaplig progression genom utbildningen. Utökningen av vetenskapligt meriterade lärare har skett på olika sätt exempelvis genom nyrekrytering, tjänsteplanering av befintlig personal, fler utlysningar av doktorandtjänster och samarbeten med disputerad personal vid andra institutioner inom lärosätet.

Tabell 8: Åtgärder som lärosätet genomfört för att säkerställa hög kvalitet fördelat på bedömningsområden.

Åtgärder	Förutsättningar	Utformning, genomförande och resultat
Utökade lärarresurser	9	
Utökad kompetensutveckling	2	
Fler doktorander	2	
Disputerade lärare i seminarier och handledning		2
Förstärkta vetenskapliga inslag i kurser		5
Krav på handledarutbildning för handledare		2
Utveckling av didaktiska kurser		1
Ny organisation för kvalitetsarbete		2
Modell/matris över forskningsanknytning i utbildningen		4
Extern genomlysning av kurser		1
Arbete med konstruktiv länkning och progression		20
Ny kurslitteratur		1
Nya rutiner för VFU (inklusive bättre samverkan)		5
Programgemensamma rutiner för självständigt arbete		2
Didaktisk anpassning mellan olika inriktningar		4

Studentperspektivet samt arbetsliv och samverkan bedömdes i utvärderingen som *tillfredsställande* på alla utbildningar. Därför har lärosätena inte redovisat eventuella åtgärder som de genomfört.

Lärosätena genomförde åtgärder för att uppnå hög kvalitet på forskarutbildningar

Lärosätena har i fyra av fem uppföljda forskarutbildningar i nationalekonomi genomfört åtgärder för att utbildningarna ska hålla hög kvalitet. För en utbildning kvarstod brister och UKÄ återkallade examenstillståndet, se mer under rubriken *Tre examenstillstånd återkallades*.

De fem utbildningar som vi följde upp hade omdömet *inte tillfredsställande* på bedömningsområdet Utformning, genomförande och resultat. Alla utbildningar avvek från den standard som finns nationellt och internationellt för de obligatoriska kunskapskraven i forskarutbildningsämnet nationalekonomi. Utbildningarna gav därför inte nödvändig bredd och djup i ämnet. Det handlade dock om olika brister och i varierande omfattning. Alla lärosäten gjorde ändringar i den allmänna studieplanen på ett sådant sätt att de nu omfattar obligatoriska kunskapskrav enligt standarden.

I tre av de fem utbildningarna behövde lärosätena utveckla hur de kvalitetssäkrade kurser som gavs inom ramen för ett lärosätes-övergripande doktorandnätverk, där flera lärosäten medverkade. Bedömarna ifrågasatte nätverkets kontinuitet och i vilken utsträckning kontinuiteten var en förutsättning för respektive lärosäte att genomföra forskarutbildning. De berörda lärosätena har tillsammans med övriga lärosäten som ingår i doktorandnätverket genomfört vissa åtgärder för att stärka kontinuiteten av nätverket och säkra kvaliteten på de kurser som ges. Därmed ansåg bedömarna att två av de tre lärosätena hade tillräckliga förutsättningar för att ge licentiat- och doktorsexamen i nationalekonomi.

Tre examenstillstånd återkallades

Efter genomgången uppföljning – inklusive åtgärdsrapportering, komplettering och intervjuer – fanns det enligt bedömargrupperna fortfarande kvarstående brister. Bristerna gällde en förskollärarytbildning, en grundlärarytbildning och en forskarutbildning i nationalekonomi.

För utbildningen som leder till förskollärarexamen kvarstod bristen att lärandemål inte utformats, genomförts och säkerställts på ett tillfredsställande sätt. Bedömargruppen menade att det saknades en tydlig koppling mellan examensmål, lärandemål, lärandeaktiviteter, examination och betygskriterier. Det skapade en otydlighet i studenternas progression genom utbildningen.

För utbildningen som leder till grundlärarexamen med inriktning fritidshem kvarstod bristen att den fritidspedagogiska kompetensen var otillräcklig och att den vetenskapliga kompetensen varken säkerställdes på kort eller lång sikt. Bedömargruppen konstaterade att det saknades ett strategiskt målinriktat arbete om vilka områden som behövde förstärkas inom det fritidspedagogiska området. Det framgick inte heller hur den fritidspedagogiska forskningen kom studenterna till del och hur utbildningen forskningsanknöts.

För forskarutbildningen i nationalekonomi kvarstod bristen om hur lärosätet kvalitetssäkrade kurser som gavs inom ramen för ett lärosätesövergripande doktorandnätverk. Trots att lärosätena i nätverket genomförde åtgärder för att stärka kontinuiteten och för att säkra kvaliteten i kurserna, så ansåg bedömargruppen att en utbildning var helt beroende av doktorandnätverket och förutsättningarna bedömdes som otillräckliga.

Tematisk utvärdering

Under åren 2019–2022 utvärderar UKÄ hur universitet och högskolor arbetar med breddad rekrytering. För att både bidra med kunskap och nationella jämförelser, består utvärderingen av två samverkande delar som ömsesidigt stödjer varandra. Den ena delen är en utvärdering av lärosätenas arbete med breddad rekrytering, och består av bedömargruppens bedömningar av lärosätenas självvärderingar inklusive ett statistiskt underlag som kan användas av lärosäten och bedömare. Den andra delen består av analyser som speglar snedrekryteringen till högskolan utifrån olika perspektiv och en kunskapsöversikt av breddad rekrytering i Sverige och Norden.

Under 2020 handlade arbetet om att utveckla metoden för utvärderingen, publicera analyser och att möjliggöra för lärosäten att byta erfarenheter med varandra.

Vägledning för utvärderingen togs fram

I den tematiska utvärderingen av breddad rekrytering använder UKÄ utvärderingsfrågor i stället för mer styrande bedömningsgrunder. Lärosätena ska beskriva, analysera och värdera sitt eget arbete utifrån sina förutsättningar och får återkoppling på det. Till skillnad mot andra granskningar i UKÄ:s kvalitetssäkringssystem kommer inte lärosätet få ett samlat omdöme om lärosätets arbete är godkänt eller inte. Lärosätena kommer att få en bedömning av två bedömningsområden genom graderade rekommendationer. Sammantaget kommer utvärderingen ge en nationell bild av hur lärosätena arbetar med frågan och hur långt Sverige har nått med att öka mångfalden och minska snedrekryteringen till högskolan.

Under 2020 har ett metodutvecklingsarbete skett, vilket resulterade i att en vägledning för utvärderingen beslutades i mars.¹⁵ ett upptaktsmöte för utvärderingen hölls den 25 januari 2021.

Analys publicerades som belyser snedrekryteringen ur olika perspektiv

UKÄ publicerar statistiska underlag och analyser löpande. Det handlade dels om analyser framtagna särskilt inom ramen för den tematiska utvärderingen, dels om att organisera statistiskt underlag om breddad

---

¹⁵ För mer information om utvärderingen se *Vägledning för tematisk utvärdering av breddad rekrytering* eller på länken <https://www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/tematiska-utvarderingar/breddad-rekrytering.html>

rekrytering som i flera fall redan har publicerats i olika statistiska meddelanden och i UKÄ:s årsrapport. De statistiska underlagen organiserades efter fem dimensioner: social bakgrund (föräldrarnas utbildningsnivå), nationell bakgrund (svensk och utländsk bakgrund), kön, geografisk bakgrund och ålder.¹⁶

Under hösten 2020 och även under våren 2021 har vi publicerat flera analyser som handlar om snedrekryteringen till högskolan utifrån olika perspektiv.¹⁷ Här kommer också en kunskapsöversikt om breddad rekrytering i Sverige och Norden att ingå. Exempelvis har följande analyser tagits fram eller kommer att tas fram inom ramen för den tematiska utvärderingen:

- *Högskolestudier – intresse, planer och finansiering*
- *Social snedrekrytering till högskolan i historiskt perspektiv*
- *Hur påverkar pandemin genomströmning för olika studentgrupper?*
- *Hur påverkar pandemin breddad rekrytering?* (hösten 2021)
- *Breddad rekrytering i Norden*, Policybeskrivning (augusti 2021)
Kunskapsöversikt (september 2021).

Lärosätena utbytte erfarenheter om breddad rekrytering

För att fokusera på lärande och erfarenhetsutbyte som kan bidra till lärosätenas utveckling genomför UKÄ den tematiska utvärderingen så transparent som möjligt och söker olika former för delaktighet. Under 2020 informerade vi om breddad rekrytering på UKÄ:s webbplats, bland annat med olika länkar och kortare förklaringar till rapporter inom området. Vi uppdaterar informationen löpande. Sammanställningen av information om breddad rekrytering kommer att finnas kvar även efter utvärderingens slutrapportering.

I november 2020 bjöd UKÄ och Include, nätverket för breddad rekrytering, även in till en workshop. Syftet var att lärosätena skulle byta erfarenheter med varandra både om att arbeta med en lärosätesövergripande självvärdering och om att arbeta med breddad rekrytering. Syftet uppfylldes enligt svaren på den enkäten som vi skickade till de cirka 200 personer som deltog. Bland svaren på frågan om vad tar du med dig från dagens workshop i ditt fortsatta arbete framgick till exempel:

---

¹⁶ För mer information om statistiken se <https://www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/tematiska-utvarderingar/breddad-rekrytering/statistik-om-breddad-rekrytering.html>

¹⁷ För mer information om analyser och rapporter se <https://www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/tematiska-utvarderingar/breddad-rekrytering/analyser-och-rapporter.html>

Mycket goda exempel på hur man lägger upp arbetet med självvärderingen men också en hel del att fundera på i den komplexa frågan kring breddad rekrytering.

Det konkreta stödet att skriva självvärdering var någon som flera av deltagarna uppskattade. De lyfte även fram betydelsen av olika sätt se på och arbeta med breddad rekrytering. Bland annat nämndes:

Vikten av att arbeta med att ta fram en tydlig målbild med vad vi som lärosäte vill uppnå med vårt arbete kring breddad rekrytering.

Det fanns också flera exempel på att lärosätena under workshopen delade med sig av olika konkreta aktiviteter i arbetet med breddad rekrytering. Det fanns kommentarer som bekräftade att lärosätena står inför liknande utmaningar:

Samsyn, att vi alla vill, och upplever, ungefär samma saker. Utmaningarna, både praktiska och administrativa, är lika för många av oss. Jag tar också med mig vikten av att inkludera alla delar av vår skola, att börja i tid och att själva processen att skriva och utvärdera faktiskt är ett sätt att komma vidare, hitta synergier och fixa till sådant som vi stöter på som kanske inte fungerar optimalt.

Examenstillståndsprövningar

Under 2020 har 23 prövningar av examenstillstånd genomförts.¹⁸ Vi redovisar vanligtvis inte hur examenstillståndsprövningar varit utvecklande eftersom det ofta handlar om flera olika slags examenstillstånd och för att kontaktpersonerna inte svarar på frågor om de upplever prövningarna vara kvalitetsutvecklande. Särskilt för 2020 är dock den examenstillståndsprövning som UKÄ gjorde för läkarutbildningar som skapade en unik möjlighet att ge en nationell bild av utbildningen. Det här kapitlet ger exempel från bedömargruppens formuleringar i yttrandet som syftade till att stödja utvecklingen vid lärosätena.

En nationell bild av läkarexamen

De sju lärosätena som ansökte om att ge den nya läkarexamen utbildade redan läkare. Den legitimationsgrundande läkarutbildningen är inte en förlängning av den nu gällande utbildningen utan en helt ny och annorlunda utbildning på en högre och mer komplex nivå. Det medför enligt bedömargruppen högre krav på lärosäten, regioner och kommuner.

Bedömargruppen jämförde och granskade de olika lärosätenas framtida utbildningar och konstaterade att man kommer att klara sitt uppdrag väl. Samtidigt visade jämförelsen på att mycket kan utvecklas, både genomförandet av själva utbildningen och i UKÄ:s process för att pröva examenstillstånd. Nästa avsnitt sammanfattar de utvecklingsområden som bedömargruppen nämnde i yttrandena.¹⁹

Vikten av en rättssäker examination

Bedömargruppen påpekade att det fanns en tydlig struktur för att slå fast och förnya styrdokument. Lärosätena behöver dock se över att styrdokumenten följer UKÄ:s rekommendationer och lärosätenas egna anvisningar.

Betydelsen av att kursplaner innehåller former för bedömning och examination betonas av bedömargruppen. Att studenten uppfyller utbildningens mål är en viktig kvalitetsfaktor, och bedömargruppen

---

¹⁸ För mer information om examenstillståndsprövningar se *Vägledning för ansökan om tillstånd att utfärda examen* eller <https://www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/examenstillstand.html>

¹⁹ Yttrandena finns i Högskolekollen, <https://www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/resultat-fran-granskningarna-hogskolekollen/hogskolekollen.html?url=427238778%2Fsearch%2Fpages%2F0-1-32%3Fms%3D5224%26q%3D%26s%3Ddate-desc&sv.url=12.794d1f901621e65b329c27f>

påpekade att lärosätena behöver se över vilka formativa och summativa examinationer som finns. Ett programövergripande examinationssystem skulle vara användbart i detta sammanhang. Och en elektronisk portfölj skulle skapa goda förutsättningar att koppla samman återkoppling, bedömningar, examinationer och progression.

Utmanande att erbjuda verksamhetsförlagd utbildning

Enligt bedömargruppen har alla lärosäten som ansökt om examenstillstånd för läkarutbildning svårigheter att erbjuda verksamhetsförlagd utbildning av tillräcklig mängd och kvalitet. Bedömargruppen menade att det är centralt att säkerställa VFU-platser för att minska risken för att den framtida personalförsörjningen påverkas negativt. Bedömargruppen betonade vikten av en tydlig och fungerande dialog mellan lärosäten och regioner samt att det är bådass ansvar att se till att dialogen fungerar.

Klinisk handledning och handledarutbildning är centralt

En strukturerad och väl fungerande verksamhetsförlagd utbildning är enligt bedömargruppen en förutsättning för det verksamhetsintegrerade lärandet under den kliniska utbildningen. I detta sammanhang poängterade bedömargruppen betydelsen av utbildade handledare som har god kännedom om studentens placering och vad studenten förväntas uppnå. Även behovet av utbildning är ständigt aktuellt, eftersom handledare fortlöpande behöver utbildas till följd av personalomsättning.

Bedömargruppen reflekterade över att pröva examenstillstånd

Bedömargruppen betonade att det vid en prövning av examenstillstånd är centralt att säkerställa att alla examensmål verkligen examineras. Ett sätt för lärosätena att tydligt visa på detta är att kartlägga examinationer på olika kurser kopplat till examensmålen. Bedömargruppen gav därför följande rekommendation till UKÄ:

Universitetskanslersämbetet bör starkt överväga att kräva in sådana kartläggningar redan när ansökan om examenstillstånd skickas in. Det kan enkelt göras som examinationsmatriser och dessutom bidrar sådana matriser till att ansökande lärosäte verkligen har täckning för att alla examensmål examineras.

Det fanns även funderingar om UKÄ borde efterfråga det ansökande lärosätets ”pedagogiska grundsyn och hur den faciliterar studentens lärande”. Bedömargruppen menade att det skulle komplettera prövningens mer tekniskt administrativa delar.

Spridning av resultat – olika exempel

För att stödja utvecklingen på lärosätena spred UKÄ resultaten från granskningarna och skapade förutsättningar för erfarenhetsutbyte. Vi använde underlag från granskningarna i kartläggningar och analyser för att skapa ett mervärde av granskningarna. Intressenter involverades i arbetet med dessa kartläggningar, vilket vi beskriver i det här kapitlet.

Kvalitetssamordnardag skapar förutsättningar

Kvalitetssamordnardagen anordnades i april 2020 för att skapa en mötesplats för information och erfarenhetsutbyte. Vi hade ett digitalt möte med kvalitetssamordnare vid lärosätena för att diskutera förutsättningar för att skapa kunskap som leder till nytta och effektivt resursutnyttjande. Kvalitetssamordnarna deltog i rollerna som kontaktpersoner vid våra granskningar och informationsspridare.

Dialog och erfarenhetsutbyte i samband med granskningarna

UKÄ hade dialog med lärosätena både inför, under och efter granskningarna, som uppstartsmöten, möten med enskilda lärosäten som är intresserade av att söka examenstillstånd och återföringskonferenser. Framför allt återföringskonferenserna var en plattform för lärosätesrepresentanter och bedömaregruppernas ordförande att utbyta erfarenheter och tankar om granskningsprocessen. Det har även funnits utrymme för fördjupande diskussioner om de bedömningar som skrivits fram i yttranden och eventuella förslag på åtgärder. Som ett exempel redogörs nedan för de två återföringskonferenser som anordnades som en del av avslutet av piloten för lärosätesgranskning av forskning.

Vid den första återföringskonferensen bjöd vi in samtliga bedömare för att samla erfarenheter från granskningen och synpunkter på både bedömningsgrunderna och granskningsprocessen. Vid den andra konferensen bjöd vi in lärosätena till dialog om samma teman. Vid återföringskonferenserna presenterade UKÄ även förslag till omarbetade bedömningsgrunder utifrån de lärdomar som dragits i samband med pilotgranskningen.

Underlag från granskningar användes i kartläggningar och analyser

Under 2020 genomförde UKÄ flera kartläggningar och analyser för att skapa ett mervärde av de granskningar som genomförts. Vi använde underlag som skapades under granskningen, framför allt självvärderingar och bedömargruppens yttranden. Mervärdet ligger i att kartläggningarna gör att lärosätena kan relatera sina egna resultat till en bredare bild och själva dra slutsatser om styrkor och svagheter i det sätt de arbetar på.

Under 2020 och våren 2021²⁰ publicerade vi följande kartläggningar och analyser:

- *Bedömning av jämställdhet i forskarutbildningar, en analys av metod och resultat i UKÄ:s utvärderingar*²¹
- *För ökad genomströmning, sammanställning av lärosätenas insatser vid förskolläro- och grundläro- utbildningar*²²
- *Läro- och utbildningsinsatser i lärarutbildning – problem, strategier och lösningar*²³
- *Studentperspektivet, en kartläggning av hur studentfrågor kommer till uttryck i UKÄ:s granskningar*²⁴
- *Utvärdering av konstnärliga examina, en översikt av resultat och erfarenheter*²⁵
- *Arbetsliv och samverkan, en kartläggning av hur arbetsliv och samverkan kommer till uttryck i UKÄ:s granskningar.*²⁶

Intressenter bidrog till kartläggningarnas resultat

För att förankra och sprida resultatet av våra granskningar till studenter och lärosäten har UKÄ under året stärkt dialogen om våra kartläggningar och analyser. Olika intressenter fick möjlighet att reagera på och komplettera kartläggningarna innan vi färdigställt dem. I nästa avsnitt ger vi tre exempel.

Vi presenterade preliminära resultat om studentperspektivet i lärosätessgranskningar och utbildningsutvärderingar för studentkårsrepresentanter. Det skedde på den studentdag som UKÄ anordnade hösten 2020. Studentkårsrepresentanterna fick bland annat

---

²⁰ Kartläggningarna som publicerades i början av 2021 inkluderas eftersom merparten av arbetet skett under 2020.

²¹ <https://www.uka.se/download/18.5ace3eaf170f3903c053d87/1585574714868/rapport-2020-03-30-Bed%C3%B6mning%20av%20j%C3%A4mst%C3%A4lldhet%20i%20forskarutbildningar.pdf>

²² <https://www.uka.se/download/18.4684cb551754f3cef691754/1603707532776/rapport-2020-10-26-F%C3%B6r%20%C3%B6kad%20genomstr%C3%B6mning.pdf>

²³ <https://www.uka.se/download/18.65fbdad5175926cbdd0294e/1605084401376/L%C3%A4ro-och%20utbildningsinsatser%20i%20l%C3%A4ro-och%20utbildningsinsatser.pdf>

²⁴ https://www.uka.se/download/18.11195268177db5710af1c76/1614757847564/rapport-2021-03-04_studentperspektivet-en-kartlaggning-av-hur-studentfragor-kommer-till-uttryck-i-ukas-granskningar.pdf

²⁵ <https://www.uka.se/download/18.7c4b12fe1784aca65791097/1616415009824/rapport-2021-03-18-konstnarliga-larosaten.pdf>

²⁶ <https://www.uka.se/download/18.7c4b12fe1784aca6579c362/1619083606269/UK%C3%84%2000123-21-1%20Rapport%20arbetsliv%20och%20samverkan.pdf>

svara på frågan om någon särskild aspekt av studentperspektivet saknades i kartläggningen. Utöver att representanterna bekräftade att de kände igen sig i resultaten poängterades också vad som är viktiga delar i ett kvalitetsarbete sett ur ett studentperspektiv. Underlaget som vi fick in under dagen är en del av rapporten.

Vi använde ett liknande tillvägagångssätt för kartläggningen *Lärförsörjning i lärarutbildning – problem, strategier och lösningar*. UKÄ presenterade resultatet på en av de två lärarutbildningskonferenser som vi anordnade under hösten 2020. Under konferensen hade lärosätena möjlighet att via Mentimeter kommentera vilka problem och strategier som de saknade i analysen. Efter konferensen gick det att e-posta ytterligare funderingar till UKÄ. Även på uppföljningskonferensen för ämneslärarutvärderingen fick deltagarna möjlighet att tycka till om kartläggningens resultat. I nuläget finns ett PM publicerat, och planen är att det ska kompletteras med det underlag som kom in under och efter konferenserna.

Resultaten från kartläggningen av bedömningsområdet Arbetsliv och samverkan prövades på UKÄ:s referensgrupp bestående av arbetslivsföreträdare. Vi skickade ut underlag och diskussionsfrågor på förhand. Referensgruppens inspel omhändertogs när rapporten färdigställdes.

Vi har fått bekräftat att våra intressenter känner igen sig i granskningarnas resultat. Vi upplever också att möjligheten att komma med inspel och att diskutera resultaten har uppskattats.

Avslutande reflektioner

Vi utgår i årets redovisning från den förändringsteori som är framtagen inom ramen för den externa utvärderingen av kvalitetssäkringssystemets kvalitetsdrivande effekter. Enligt förändringsteorin ska våra granskningar i sina resultat identifiera brister och utvecklingsområden samt ge rekommendationer. Resultatet ska i sin tur leda till effekter på kort sikt som innebär att

- lärosätena har genomfört åtgärder för att förbättra kvaliteten på utbildningar
- lärosätena upplever att granskningarna har bidragit till kvalitetsutveckling vid lärosätena
- UKÄ har spridit resultatet av granskningarna till andra lärosäten.

I nästa avsnitt resonerar vi om resultatet av granskningarna och de kortsiktiga effekterna enligt ovan. Det finns inte underlag för slutsatser om effekter på längre sikt.

Brister och utvecklingsområden identifierades

Inom lärosätessgranskningar och utbildningsutvärderingar identifierade bedömargrupperna både brister och utvecklingsområden. Det framgår tydligt i de granskningar som UKÄ beslutade 2020. Brister inom ett bedömningsområde medför oftast att det sammanvägda omdömet inte blev tillfredsställande. Det innebär i sin tur att vi kommer att följa upp dessa bedömningsområden, för att försäkra oss om att lärosätena åtgärdat bristerna.

När UKÄ sammanställde resultatet från lärosätessgranskningarna och utbildningsutvärderingarna kan vi konstatera att vissa bedömningsområden oftare fått omdömet *inte tillfredsställande* än andra. I den ordinarie lärosätessgranskningen granskades sex bedömningsområden och bristerna fanns framförallt i två av dem: Styrning och organisation samt Jämställdhet. I utbildningsutvärderingarna granskades fyra bedömningsområden och bristerna fanns framför allt i två av dem: Utformning, genomförande och resultat samt Förutsättningar.

Gemensamt för både lärosätessgranskningar och utbildningsutvärderingar är att bedömningsområdena Student- och doktorandperspektiv samt Arbetsliv och samverkan sällan hade brister, och bedömdes därmed ofta som *tillfredsställande*. Även om bedömargruppen skriver fram

utvecklingsområden här vet vi inte hur lärosätena tar till vara på dem i sitt fortsatta arbete för att utveckla kvaliteten. Skälet är att UKÄ inte följer upp områden som har bedömts som *tillfredsställande*.

Lärosäten som granskats genomförde åtgärder

Vi kan konstatera att lärosätena i stor utsträckning genomförde åtgärder för att höja kvaliteten i sina utbildningar till följd av våra granskningar. I tre fall genomfördes inte tillräckligt med åtgärder och en del brister kvarstod. Det resulterade i att dessa examenstillstånd återkallades. Lärosätena kan därmed inte längre ge examen för den aktuella utbildningen, eftersom den inte bedöms ha hög kvalitet.

Det finns en koppling mellan de brister och utvecklingsområden som bedömarna skriver fram i yttrandet och de kvalitetshöjande åtgärder som lärosätena genomfört. Den vanligaste kvalitetshöjande åtgärden inom uppföljningen av förskolläro- och grundläroutbildningarna var till exempel arbete med konstruktiv länkning och progression. Revideringarna av kursplaner har stärkt undervisningen och examinationer i förhållande till examensmålen. Lärosätena har även utökat personalresurserna för att stärka studenternas möjlighet att uppnå vetenskaplig progression genom utbildningen. Här framgår att åtgärder inom bedömningsområdet Förutsättningar också kan bidra till att öka kvaliteten inom bedömningsområdet Utformning genomförande och resultat.

I detta skede är det svårt att säga om de genomförda åtgärderna verkligen lett till förändring på längre sikt. Vår utgångspunkt är att de åtgärder som lärosätet har genomfört för att förbättra sina utbildningar förväntas leda till en ökad kvalitet även på sikt. Men för att utvärdera effekterna av åtgärderna behöver det gå mer tid från det att lärosätena genomfört åtgärderna. Till exempel är en vanlig åtgärd inom bedömningsområdet Förutsättningar att lärosätet har utökat personalresurserna. Det tar tid att rekrytera lärare, få dem på plats och se till att de kommer in i arbetet.

Både processen och resultatet är kvalitetsutvecklande

Lärosätena upplevde lärosätesgranskningar och utbildningsutvärderingar som kvalitetsutvecklande, om än i varierad grad. Lärosätesgranskningar upplevdes något mer kvalitetsutvecklande än utbildningsutvärderingar.

Kontaktpersonerna lyfte fram betydelsen av granskningsprocessen som på olika sätt satt fokus på och ökat förståelsen för det interna kvalitetsarbetet. Arbetet med självvärderingen kan bli en systematisk genomgång av kvalitetssäkringssystemet eller utbildningen, där brister

och utvecklingsområden har identifierats. Det finns exempel på att lärosätena redan i detta skede valt att åtgärdat brister.

Kontaktpersonerna påpekade också att det är värdefullt med externa granskningar, att någon utifrån kommer med synpunkter på hur kvalitetssäkringssystemet eller utbildningen kan utvecklas. I detta sammanhang kan man fundera på i vilken utsträckning lärosätena arbetar vidare med de utvecklingsområden som inte faller inom ramen för ett bedömningsområde som bedömts som *inte tillfredsställande*, och som därmed inte följs upp.

Kontaktpersonerna gav två exempel som bidrog till att lärosätet arbetade vidare med utvecklingsområdena. I det första exemplet hade lärosätet högt förtroende för bedömargruppen. Gedigen kompetens i kombination med att bedömarna visade att de verkligen satt sig in i det underlag som lärosätet lämnat skapade förtroendet. I det andra exemplet hade lärosätet redan själva identifierat samma utvecklingsområden och bedömargruppens yttrande blev mer en bekräftelse på att lärosätet var på rätt väg.

Det finns dock inget i underlaget som tyder på att lärosätena inte skulle ta till vara på de utvecklingsmöjligheter som skrivs fram i bedömargruppens yttrande. Det är snarare så att lärosätena i flera fall har genomfört åtgärder redan under granskningens gång.

Resultaten spreds till andra lärosäten

UKÄ har dialog med lärosätena både inför, under och efter granskningarna. För att stödja utvecklingen på lärosätena har vi spridit resultaten av granskningarna på olika sätt och skapat förutsättningar för erfarenhetsutbyte.

Vi har under året flyttat fram våra positioner, och sprider i större utsträckning information och skapar möjligheter till erfarenhetsutbyte under processens gång. I den här rapporten ger vi flera exempel på detta, som workshoppen i den tematiska utvärderingen av breddad rekrytering, att resultatet av flera kartläggningar kommunicerades till intressenter och att de har fått möjlighet att komma med synpunkter och komplettera resultaten. Vi upplever att detta mer transparenta sätt att arbeta på uppskattas av våra intressenter. Det är samtidigt en vinst för myndigheten eftersom vi snabbt får återkoppling i olika frågor.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

